

Светлана Перовић Ивовић, конзерватор саветник

Архив Југославије
Београд, Република Србија
ivovic.s@arhivyu.rs

Међународна конзерваторска конференција

Чишћење: етика, техника и естетика

28–29. октобар 2019, Галерија Матице српске, Нови Сад

Међународна конзерваторска конференција *Чишћење: етика, техника и естетика* одржана је 28–29. октобра 2019. у Галерији Матице српске у Новом Саду. Конференција је организована у партнерству са Министарством културе Републике Србије и уз подршку амбасаде Републике Италије у Београду – Италијанског института за културу, као и амбасаде Републике Аустрије у Београду – Аустријског културног форума. Посвећена је савременом приступу у чишћењу слика и других полихромних уметничких предмета, као дела конзерваторске струке који се брзо развија и у којем је потребно стално пратити нова достигнућа науке и примере добре стручне праксе. Конференцију је отворила др Тијана Палковљевић Бугарски, управница Галерије Матице српске, док је уводно излагање „*Orificio delle Pietre Dure*“, имао др Марко Чати из Фиренце.

Првог дана Конференције своје радове су представили следећи учесници:

Мартина Вуга и Симона Шкорја из Националне галерије Љубљана, у презентацији под насловом „Пракса чишћења слика и скулптура у Народној галерији Љубљана“, представиле су нове методе чишћења које су увеле у праксу након похађања радионице коју је водио Паоло Кремонези у Љубљани 2010. године. Реч је о систематичнијем приступу употреби растварача и водених метода, као и о увођењу разноврсних органских растварача у комбинацији са геловима приликом третирања слика на платну и скулптура.

Ивана Стамболић из Хрватског рестаураторског завода у Загребу имала је рад на тему „Чишћење шест слика Б. Метзингера из Фрањевачког самостана на Трсату“. Предмет рада је чишћење слика и уклањање преслика, рађених 60-их година прошлог века, барокног словеначког сликара Метзингера.

Чишћење потамњеног лака и ретуша била је деликатна фаза радова и за то су коришћени гелови, поларни растварачи и емулзије.

Софија Кејтез из Народног музеја у Београду указала је на проблематику чишћења слика старих мајстора у прилогу „Проблематика у приступу чишћења слика старих мајстора: примери из колекције фламанско-холандског сликарства Народног музеја у Београду.“ Дат је кратак осврт на чишћење три дела из 17. века, док је у фокусу слика Јана ван Гојена, *Холандски пејзаж* из 1647. године. Због деликатне технике, оштећења и физичко-хемијских промена материјала, претежно сапонификације оловне беле боје, слика је неколико пута била рестаурирана и делимично пресликавана. Чишћење је изведено деликатним проналажењем компромиса између примене пре свега историјског и естетског принципа, а у тежњи да се делу врати изгубљен интегритет.

Оливера Брадић из Покрајинског завода за заштиту споменика културе Петроварадин, својом презентацијом „Унапређење методологија чишћења слика у пракси Покрајинског завода за заштиту споменика културе“, указала је на то како се, повећањем свести о токсичности растварача који су били у употреби за растварање тешко растворљивих слојева, све више напуштају старе а уводе нове алтернативне методе.

Сандра Јаковљевић са Факултета примењених уметности у Београду у излагању „Примена пуфера у чишћењу три слике Уроша Предића“ приказала је пројекат конзервације и рестаурације три Предићеве слике : Св. Георгије, Св. Игњатије и Св. Прокопије из цркве Св. Георгија у Старом Костолцу. Слике су предмет истраживања због утицаја близине термоелектране и атмосферског талоба чији је главни извор процес сагоревања и труљења разних органских материја. Циљ је одабир најприкладнијих метода чишћења за селективно и постепено уклањање површинских слојева који поседују специфична физичко-хемијска својства.

Дарко Деспотовић из Галерије Матице српске у Новом Саду истакао је у прилогу „Искуства уклањања старих лакова применом смолних сапуна“ да су конзерватори у Галерији Матице српске од 2006. године прешли са класичних метода чишћења органским растварачима (алкохол, ацетон и други) на нове методе као што је употреба смолних сапуна (*resin soaps*). Наведени су разни примери рада, уз критички осврт.

Зорана Ђорђевић из Музеја Војводине у Новом Саду представила је рад „Етичка дилема везана за третман чишћења дебелих слојева нечистоћа и прслика на икони из 18–19. века, највероватније раду Јована Четировића Грбована“. Рад се бави проблемом чишћења иконе Деизис са Св. Николом, Св. Спиридоном, Св. Данилом Столиником, вероватно делом Јована Четировића Грбована. Након примене мултиспектралних техника фотографисања у видљивом ултраљубичастом делу спектра, показало се да на икони постоје

преслици. Поставило се питање у којој мери су откривени преслици на икони временом постали интегрисани део оригиналног слоја, а у којој мери их треба уклонити.

Душко Јовановић из Завода за заштиту споменика културе у Краљеву у прилогу „Методe чишћења на орнаменталној пластици“ представио је поступак чишћења на позлаћеној орнаментици великог иконостаса у цркви Св. Николе у Новом Пазару. Реч је о иновативном поступку који наликује микрофракцији, али уз употребу хелатних водених раствора који не оштећују позлату и не остављају абразије на површини која се чисти.

Другог дана конференције своје радове су представили:

Eva Götz и Martina Griesser из Kunsthistorisches Museum (Музеј историје уметности) у Бечу, имале су презентацију под насловом „Примери третмана за чишћење изведени у Музеју историје уметности у Бечу“, посвећену променама метода чишћења у овом музеју. Након радионица о чишћењу Паола Крeмонезеа одржаних у јануару 2018. прешло се са традиционалних метода чишћења органским растварачима на гелове на воденој бази.

Letizia Monalbano из Opificio delle Pietre Dure (Радионица за полудрага камење) из Фиренце, представила је занимљив рад под називом „Нова метода уклањања самолепљивих трака са савремених цртежа на папиру. Студије случаја Федерика Фелинија из библиотеке филма у Риминију.“ Презентација се односи на нове методе уклањања самолепљиве траке која може оштетити или негативно утицати на уметничко дело. Добијени су позитивни резултати приликом уклањања самолепљивих трака са Фелинијевих радова.

Светлана Перовић Ивовић из Архива Југославије у Београду представила је рад „Суво чишћење папирних артефаката“. Артефакти на папиру представљају јединствен део културног наслеђа (архивска документа, књиге, уметнички радови на папиру, фотографије, архитектонска документа и др.) тако да је питање њихове заштите веома комплексно. Како смо свесни рањивости папира као органског материјала веома смо опрезни приликом преузимања конзерваторско-рестаураторских метода које би обновили физичко-хемијске особине папира и успориле процес девастације папирних артефакта.

Једна од важнијих фаза конзерваторских метода је механичко или суво чишћење папира од којег умногоме зависи успешност других конзерваторских метода као што су: прање, бељење и скидање флека. Наиме, веома је битно детаљно и прецизно уклонити све површинске нечистоће као што су: прашина, чађ, масноће, флеке од воска, трагови прстију, наслагe пушачког дима, које се акумулирају на површини папира и могу створити трајне мрље које могу да уђу у структуру папира. Сувим чишћењем се могу отклонити и депоноване нечистоће биолошког порекла: излучевине инсеката, остаци од микроорганизама, јајашца и друго.

Папирни артефакти се чисте тако што се депоноване наслага уклањају финим крпама, разним врстама меких четки, тврдим и меким гумицама, гумицама у праху, вулканизираном гумом, сунђером, иглицама, финим шмирглама, хируршким скалпелом и др. Ласер се примењује као једна од нових техника чишћења предмета културне баштине на папиру. Представљено је суво чишћење архитектонских докумената архитекте Николаја Краснова из фондова Архива Југославије и папирних новчаница из Легата Ђорђа Новаковића из Музеја града Београда.

Данило Вуксановић из Галерије Матице српске у Новом Саду, у презентацији „Конзервација и рестаурација олеографије“, представио је конзервацију и рестаурацију вишебојног литографског отиска на папиру. Приказани су различити поступци, механичко и хемијско уклањање лака са површине олеографије, као и њихово испирање у различитим растворима и води.

Стојанка Самарцић из Републичког завода за заштиту споменика културе Београд презентовала је рад на тему „Чишћење кречних премаза и малтера са површине зидне слике“. Сликарство Богородичне цркве у Студеници претрпело је вишеструко разарање током бурне историје. Поступак чишћења чини комбинација наизменичних примена разних метода ојачавања свих слојева зидне слике са механичким и хемијским уклањањем наслага малтера.

Ђорђе Узелац из компаније Формелини у Новом Саду, у излагању „Еколошко хидродинамичко чишћење камена пешчара и брачког камена“, представио је чишћење применом аеросола са активном пеном и кварцним песком на примеру Палавачијевих камених рељефа од пешчара са споменика краљу Петру I у Панчеву, изведено под надзором конзерватора Завода за заштиту споменика културе у Панчеву. Приказано је и чишћење фасаде од брачког камена на згради Извршног већа Војводине у Новом Саду.

После свих излагања одржане су презентације савремених метода конзервације. Тако је Сања Белић са Природно математичког факултета у Новом Саду – Департман за хемију, биохемију и заштиту животне средине, представила методе прављења пуфера, који се све више користе у чишћењу уметничких предмета, скренувши пажњу на смањење употребе комерцијалних растварача, а повећање рада на основу препорука и принципа зелене хемије. Др Снежана Вучетић, доцент на Катедри за инжењерство материјала Технолошког факултета Универзитета у Новом Саду, говорила је о процени успешности конзерваторског третмана на основу мерења координата боја и практично је представила колориметријско мерење.

Слободан Селинић, *Књижевна дипломатија. Међународна сарадња југословенских писаца од средине педесетих до краја седамдесетих година 20. века*, Београд, Институт за новију историју Србије, 2019, (426).

Институт за новију историју Србије објавио је 2019. године књигу *Књижевна дипломатија. Међународна сарадња југословенских писаца од средине педесетих до краја седамдесетих година 20. века* аутора Слободана Селинића, вишег научног сарадника. Књига представља резултат минуциозног архивског истраживања и ауторовог иновативног приступа међународној књижевној сарадњи као својеврсном облику дипломатског деловања југословенских писаца. Аутор детаљно прати разноврсне облике сарадње југословенских писаца организоване преко Савеза књижевника Југославије са колегама из разних земаља у периоду од педесетих до краја седамдесетих година 20. века, уочавајући политичке оквире који су диктирали и усмеравали ту сарадњу, као и циљеве које је она имала и ефекте које је постизала у ширењу југословенског утицаја у свету и представљању пожељне слике југословенске државе и културе.

На почетку књиге, Селинић је у Предговору (стр. 7–12), детаљно образложио мотиве бављења темом, приказујући књижевну сарадњу не само као културно, већ као прворазредно политичко питање. Управо међународни значај југословенске књижевности и њено преплитање са спољном политиком представљају кључну тему књиге. Аутор уочава и кроз читав текст прати зависност југословенских књижевних веза од политичких прилика, односно од спољнополитичке оријентације југословенске државе, задржавајући се пре свега на књижевним везама које су биле успостављане преко државне организације југословенских књижевника и које су неминовно следиле државну спољну политику.

Књига се састоји од осам тематских поглавља у оквиру којих се материја излаже хронолошки. У првом поглављу „Од блокаде са Истока до сарадње са целим светом“ (13–46), Селинић даје уводни преглед развоја књижевних веза у послератном периоду, указујући на кључне политичке преломне тачке и смернице које су утицале на оријентацију књижевне сарадње. Као полазна тачка истраживања узима се сукоб Југославије са Информбиroom 1948. године, после којег су сви облици сарадње, па тако и сарадња југословенских књижевника, били усмерени ка земљама капиталистичког Запада. Касније наступа прекретница 1955. када долази до помирења са Совјетским Савезом и обнове сарадње са социјалистичким земљама, која је поново дошла у кризу после другог сукоба Југославије са совјетским блоком 1958. Од шездесетих година аутор уочава период најинтензивније сарадње која „није знала за идеолошке и политичке препреке у свету“, односно била је усмерена и ка источним социјалистичким и западним капиталистичким земљама, али и ка новим савезницима у ванблоковским земљама Трећег света. Истиче се, међутим, да је и у овом периоду сарадња била најинтензивнија са земљама Источног блока, са којима је била регулисана конвенцијама о културној сарадњи, са западним земљама је била инди-